

Zavod Hekovnik

Kristijan Pecanac

hal@hekovnik.si

Tobacna 5

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo**Kotnikova ulica 5****1000 Ljubljana**

V Ljubljani, 30. 3. 2020

ZADEVA: Stališče glede implementacije Direktive EU 2019/790 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu

Spoštovani,

s tem dopisom vam posredujemo svoja pisna stališča o implementaciji nove Direktive EU 2019/790 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu v skladu s pozivom Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo zainteresirani javnosti. Direktiva članicam nalaga, da v nacionalni pravni red uvedejo izjeme in omejitve avtorske pravice, ki so ključne za opravljanje gospodarske dejavnosti.

Pristojnemu ministrstvu in Uradu za intelektualno lastnino Republike Slovenije, ki bo pod okriljem Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo pripravljaj predlog zakona, ki bo implementiral DSM Direktivo, predlagamo argumentiran predlog glede ciljev, ki jih je potrebno zasledovati pri implementaciji, da bomo podjetniki še naprej lahko uspešno delovali na slovenskem in mednarodnem trgu.

Osnutek predloga stališča glede člena 4 DSM Direktive

Internet in z njim povezane tehnologije spreminjajo ključne dele digitalne ekonomije in družbe ter vplivajo na glavno področje naše vse bolj digitalizirane in povezane družbe. Največji vpliv med novimi tehnologijami gotovo prinaša umetna inteligenca (UI). V zadnjih nekaj letih smo priča sunkovitemu razmahu Umetne inteligence (UI) na praktično vseh področjih življenja. Danes se UI uporablja za razvoj tehnologij in pripomočkov, ki pomagajo pri rasti obstoječih industrij, vendar bodo napredki, ki jih v raziskovanju prinaša UI, kmalu lahko služili tudi kot način za razvoj novih industrij.

UI je dobro razvito področje tudi v Sloveniji. Na raziskovalnem področju so najbolj aktivni¹: Institut Jožef Stefan (Laboratorij za umetno inteligenco- E3, Odsek za tehnologije znanja ...)², Mednarodni raziskovalni center za umetno inteligenco (IRCAI)³, Univerza v Ljubljani (IC za sodobno strojništvo, Institut za zdravstveno hidrotehniko, Laboratorij za umetno inteligenco, Laboratorij za biofiziko, Laboratorij za bioinformatiko, Laboratorij za dinamiko fluidov in termodinamiko, Laboratorij za modeliranje elementov in konstrukcij ...), Univerza v Mariboru (Laboratorij za računalniško grafiko in umetno inteligenco, Inštitut za avtomatiko, Bioinformatika ...). V gospodarstvu ne manjka subjektov, ki v svojem delovanju razvijajo in/ali uporabljajo UI (od zagonskih podjetij kot je Ektimo preko uveljavljenih igralcev kot je GoOpti vse do velikih korporacij kot so Engrotuš, ponudniki bančnih in zavarovalniških storitev in drugi).

Bistveno za razvoj UI je možnost zakonite podatkovne analize oziroma besedilno in podatkovno rudarjenje (TDM) ki pomeni pridobivanje pomembnih in/ali specifičnih informacij iz ogromne količine besedil ali podatkov, ki so lahko varovani z avtorskimi pravicami ali sui generis pravicami na podatkovnih bazah. Ker se pomembnosti podatkovne analize za razvoj umetne inteligence zaveda tudi evropski zakonodajalec, se z novo DSM Direktivo⁴, uvajata dve novi izjemi za to področje: v členu 3. se določa nova obvezna izjema za raziskovalce, v členu 4 pa se določa izjema, ki velja za vse druge subjekte, ki želijo izvajati besedilno in tekstovno rudarjenje oziroma podatkovno analitiko na delih, zavarovanih z avtorsko in sorodnimi pravicami, torej tudi za gospodarske subjekte.

Nova obvezna izjema ima potencial za podporo in razvoj t.i. "velikih podatkov" in UI v Evropi, vendar lahko slaba implementacija v nacionalne zakonodaje močno ovira zmožnost upravičencev do izjem, da izvajajo podatkovno analitiko v ustreznem obsegu in na učinkovit način. Zato apeliramo na slovenskega zakonodajalca, da vpelje široko in učinkovito izjemo, ki bo predstavljala pravno varen okvir za izvajanje podatkovne analitike.

V nadaljevanju podajamo sledeče predloge:

Poleg izjeme za TDM iz člena 4, do katere se Am Cham opredeljuje v nadaljevanju, DSM direktiva uvaja tudi posebno izjemo za TDM oziroma podatkovno analitiko za namene znanstvenega raziskovanja v 3. členu DSM Direktive. Am Cham, ki ima v svojim vrstah tudi raziskovalne organizacije kot je Inštitut Jožef Stefan, v celoti podpira stališče IJS, glede implementacije 3. člena, ki so bila posredovana posebej

---

¹ Umetna inteligenca: Raziskovalne skupine v Sloveniji; dostopno na: http://kt.ijs.si/MarkoBohanec/UI/UI_skupine_SICRIS.html

² Na Institutu Jožef Stefan je vzpostavljen Laboratorij za umetno inteligenco, ki izvaja raziskave in razvoj v sodelovanju z akademskimi organizacijami in podjetji doma in v tujini. Področja dela so informacijske tehnologije s poudarkom na tehnologijah umetne inteligence. Najpomembnejša področja raziskav in razvoja so: (a) analiza podatkov s poudarkom na tekstovnih, spletnih, večpredstavnih in dinamičnih podatkih, (b) tehnike za analizo velikih količin podatkov v realnem času, (c) vizualizacija kompleksnih podatkov, (č) semantične tehnologije, (d) jezikovne tehnologije. Laboratorij za umetno inteligenco posveča posebno pozornost promociji znanosti, posebej med mladimi, kjer v sodelovanju s Centrom za prenos znanja na področju informacijskih tehnologij - CT3 razvija izobraževalni portal VideoLectures.NET in vrsto let organizira tekmovanja ACM iz znanja računalništva, <https://www.ijs.si/ijsw/E3>

³ Novembra 2019 je Generalna konferenca UNESCO uradno potrdila, da bo sedež novega Mednarodnega raziskovalnega centra za umetno inteligenco (IRCAI) v Ljubljani. Namen centra je zagotavljanje odprtega in preglednega okolja za raziskave in razprave na področju UI in nudenje pomoči in javno-politične podpore pri pripravi usmeritev in akcijskih načrtov na področju umetne inteligence. Center naj bi postavil Slovenijo v vrh globalnega tehnološkega dogajanja., <https://ircai.org>

⁴ The Exception for Text and Data Mining (TDM) in the Proposed Directive on Copyright in the Digital Single Market - Legal Aspects; dostopno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604941/IPOL_IDA\(2018\)604941_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2018/604941/IPOL_IDA(2018)604941_EN.pdf)

Obvezna izjema za TDM iz člena 4 DSM Direktive naj se implementira tako, da upošteva sledeče smernice:

- 1. Uzakoni naj se obvezen 72-urni odzivni čas imetnikov pravic za primere, ko bo dostop za besedilno in podatkovno rudarjenje oziroma podatkovno analizo blokiran zaradi tehnoloških ovir.**
- 2. Zavrnejo naj se kakršne koli posebne zahteve glede hrambe.**
- 3. Zavrnejo naj se kakršni koli poskusi, da se ta izjema podvrže plačilu nadomestila.**
- 4. Zahteva naj se, da protokol robot.txt sporoči, kdaj se ne sme podatkovno rudariti spletne strani.**
- 5. Pri implementaciji določbe naj se uporablja izraz “analiza besedila in podatkov” ali “podatkovna analitika” in ne “besedilno in podatkovno rudarjenje” zato, da ne bo dvoma, da so vključene vse tehnike podatkovne analize, ki se uporabljajo v procesih ustvarjanja umetne inteligence**

Člen 4 DSM Direktive ne ureja vseh okvirjev, ki so potrebni za učinkovito in optimalno pravno analizo podatkov, zato je ključno, da člen 25 DSM Direktive omogoča državam članicam, da sprejmejo ali ohranijo v veljavi izjeme za podatkovno analizo, ki so širše kot člen 4, dokler so v skladu z obstoječim EU pravom (natančneje s členom 5(3) InfoSoc Direktive), zato je ključno, da se za optimalen nacionalni pravni okvir za podatkovno analizo uredi še sledeče:

- 6. Dovolj naj se oddaljen dostop do vsebin, ko se na podlagi izjeme za besedilo in podatkovno rudarjenje digitalizira analogne predmete.**
- 7. Dovolj naj se deljenje izsledkov podatkovnega rudarjenja.**
- 8. V pogodbah, ki podatkovno rudarjenje prepovedujejo, mora biti to jasno izraženo na natančen in nedvoumen način.**

OBRAZLOŽITEV:

Ad 1) Uzakoni naj se obvezen 72-urni odzivni čas imetnikov pravic za primere, ko bo dostop za besedilno in podatkovno rudarjenje oziroma podatkovno analizo blokiran zaradi tehnoloških ovir.

Obstoječi mehanizmi, ki dovoljujejo izogibanje tehnološkim ukrepom za zaščito avtorskih del (Technological Protection Measures, TPM) so nejasni, netransparentni in, kjer so bili testirani, je testiranje trajalo več mesecev, npr. v VB. Financerji raziskav, organizacije, projekti in posamezniki vlagajo finance in čas za izvajanje podatkovne analize, zato je ključno, da se teh vlaganj in raziskav ne sme neupravičeno preprečevati s počasnim odzivnim časom imetnikov pravic, ko dostop preprečujejo TPM.

Zato naj se oblikuje transparenten in hitro odzivajoč sistem v skladu s členom 6(4) InfoSoc Direktive. Določi naj se največ 72-urni časovni okvir, znotraj katerega mora biti omogočeno

nadaljevanje dostopa, če tehnološki ukrepi za zaščito avtorskih del preprečujejo dostop do gradiv, do katerih je bilo zakonito dostopano. To bi moralo veljati še posebej za kupljeno vsebino.

Če dostop ni omogočen v 72 urah, naj veljajo primerne denarne kazni glede na naložbe raziskovalnih organizacij, posameznikov itd. v nakup vsebin in v izvajanje podatkovnega rudarjenja.

Ad 2) Zavrnejo naj se kakršne koli posebne zahteve glede hrambe.

Podjetja bodo v podatkovno analitiko znatno vlagala, zaradi česar bi morala imeti možnost zadržati podatke tako dolgo kolikor je zanje to potrebno. Poleg tega so podjetja navajena vzpostavljati primerne varnostne ukrepe za zaščito svojih in tujih sredstev, kakor tudi za spoštovanje zakonodaje varstva osebnih podatkov (npr. GDPR). Dodatno uporabljajo podjetja in druge organizacije, ki izvajajo TDM, najnovejšo varnostno tehnologijo, zaradi česar bi morali odločitev o tem, kako najbolje zavarovati informacije, ki se pridobijo z besedilnim in podatkovnim rudarjenjem, prepustiti podatkovnim znanstvenikom in njihovim organizacijam.

Zato naj se zakonodaja izogiba določanju kakršnih koli posebnih časovnih okvirjev za hrambo podatkov in naj enostavno uporabi besedilo člena 2. odstavka 4. člena DSM Direktive: *“Reprodukcije in izvlečki iz odstavka 1 se lahko hranijo tako dolgo, kot je potrebno za namene besedilnega in podatkovnega rudarjenja.”*

Ad 3) Zavrnejo naj se kakršni koli poskusi, da se ta izjema podvrže plačilu nadomestila.

Neetično bi bilo sprejeti plačljivo izjemo za dostopanje do odprtega spleta, glede na to, da veliko večino spletnih strani vodijo posamezniki in organizacije, ki želijo le deliti informacije. Prav je, da so nadomestila v avtorskem pravu omejena na primere, ko se uporabi izvirno umetniško izražanje. Podatkovno rudarjenje ne trguje z in ne uporablja umetniškega izražanja, ampak je zgolj postopek za pridobivanje podatkov. Zato bi bilo nesmiselno podatkovno rudarjenje podvreči plačilu nadomestila.

Dodatno bi plačljiva izjema predstavljala izjemno logistično oviro, saj bi razdelitev nadomestila na stotine milijonov spletnim stranem po svetu bilo praktično nemogoče. Poleg tega lahko imetniki pravic izključijo uporabo te izjeme in v takšnih primerih bodo imetniki pravic za licencirane vsebine prejeli nadomestilo za dostopanje do del. Nobena druga pravna ureditev, ki dovoljuje podatkovno rudarjenje, ne zahteva plačila takšnega nadomestila.

Ad 4) Zahteva naj se, da protokol robot.txt sporoči, kdaj se ne sme podatkovno rudariti spletne strani

Uvodna izjava 18 glede del, dostopnih na odprtem spletu, določa, da *“izjema ali omejitev ... velja le pod pogojem, da uporabe del in drugih predmetov varstva, na katere se nanaša ta odstavek, niso ustrezno izrecno pridržali imetniki pravic, na primer s strojno berljivimi sredstvi.”* Ker ima vsaka spletna stran različne pogoje, pod katerimi je podatke dovoljeno rudariti in ker ni mogoče pričakovati, da bi stroji lahko razlagali zapletene pisne pogoje na spletni strani in tako ugotovili, ali naj se podatkovno rudari ali ne, je edini način za olajšanje spletnega rudarjenja uporaba protokola, kot je robot.txt, ki ustvari binarno “rudari” / “ne rudari” pravilo.

Zato pozivamo zakonodajalca, da v predpisu izrecno navede, naj se uporabi protokol robot.txt oziroma “Robot Exclusion Standard”. Če zakonodajalec v zakonu tega ne želi izrecno navesti, naj bo vsaj v javnih vladnih dokumentih jasno izraženo, da je potrebno implementacijo člena 4 DSM Direktive razlagati na način, da se uporabi protokol robot.txt.

Ad 5) Pri implementaciji določbe naj se uporablja izraz “analiza besedila in podatkov” ali “podatkovna analitika” in ne “besedilno in podatkovno rudarjenje” zato, da ne bo dvoma, da so vključene vse tehnike podatkovne analize, ki se uporabljajo v procesih ustvarjanja umetne inteligence

Direktiva v Uvodni izjavi 5 uporablja izraz “tehnologije za besedilno in podatkovno rudarjenje”, kar nakazuje, da podatkovna analiza morebiti spada na številna različna področja podatkovne znanosti, ne samo na področje podatkovnega rudarjenja. Ta področja vključujejo analizo podatkov v okviru UI in strojnega učenja. Da se odrazijo različni tehnični okvirji, znotraj katerih se lahko odvija analiza podatkov, svetujemo, da implementacija odraža številne tehnologije, ki so lahko z analizo besedil in podatkov povezane.

Ad 6) Dovoli naj se oddaljen dostop do vsebin, ko se na podlagi izjeme za besedilo in podatkovno rudarjenje digitalizira analogne predmete.

Uzakoni naj se možnost za podatkovno rudarjenje digitaliziranih analognih materialov izven prostorov institucije, ki zagotavlja zakoniti dostop. Oddaljeno rudarjenje digitaliziranih analognih materialov ne spodbujata namena izjeme in še posebej ne nove akademske discipline digitalnih ved. Podatkovni znanstveniki v večini primerov ne bodo mogli vzpostaviti centra za podatkovno rudarjenje v knjižnici njihove organizacije zaradi pomanjkanja primernih prostorov oziroma niti ne morejo premakniti svoje infrastrukture za podatkovno rudarjenje z mesta, kjer se nahaja.

Zato naj se raziskovalcem dovoli rudarjenje digitaliziranih materialov na daljavo tako, da se ustvari izjema v skladu s členom 5(3)(a) InfoSoc Direktive za ta namen. Na podlagi te izjeme naj se omogoči uporabo digitaliziranih vsebin oziroma predmetov na načine, ki ustrezajo delovnim procesom podatkovnih znanstvenikov in njihovemu tehničnemu okolju. To lahko torej morebiti pomeni, da so kopije digitaliziranih predmetov na dnevni bazi dane na voljo za uporabo raziskovalcem, ali vzpostavitev tehnične mreže, do katere imajo nato podatkovni znanstveniki dostop. Da bi uravnotežili potrebe uporabnikov in imetnikov pravic (kot lahko vidimo v

knjižničnih izjemah nekaterih EU držav (npr. Irske)), verjamemo, da bi bilo primerno od raziskovalcev, ki dobijo oddaljen dostop do digitalizirane analogne vsebine, zahtevati pisno izjavo, ki naj jo predložijo instituciji, ki omogoči dostop in s katero se zavežejo, da bodo reprodukcije uporabili le za namene besedilnega in podatkovnega rudarjenja. S tem, da takšen proces uvede in nadzoruje institucija, ki omogoča dostop, se ustvari pravno varno okolje za knjižnice in arhive, kakor tudi za raziskovalce, ki lahko nato podatkovno rudarijo v okolju, ki optimizira njihove lastne delovne procese.

Ad 7) Dovoli naj se deljenje izsledkov podatkovnega rudarjenja

Dovoli naj se deljenje izsledkov objavljenih in neobjavljenih podatkov (kolikor to določa pravo varstva podatkov itd.) v skladu s tristopenjskim testom. Člen 3 ne vsebuje izjeme za dajanje na voljo javnosti. Zato lahko podatkovni znanstveniki izsledke svojih raziskav delijo le pod izjemo ali kjer izsledki niso varovani z avtorskimi pravicami/pravicami na zbirkah podatkov na izvirniku.

Izjema citiranja, ki omogoča deljenje/dajanje na voljo javnosti objavljenih gradiv je nejasna in izključuje neobjavljeno gradivo, zato ni dovolj.

Večina podatkov, ki jih znanstveniki želijo deliti, za izvirno avtorsko delo ni pomembnih, saj so bili predelani, pomenijo izpeljane podatke in z obratnim inženiringom ni mogoče ustvariti umetniškega izraza, ki je vsebovan v izvirnem avtorskem delu.

Za posameznike in organizacije znotraj EU je možnost deljenja rezultatov TDM bistvenega pomena, da bodo lahko tekmovali z državami, v katerih je to dovoljeno na osnovi institutov poštene rabe (*t.i. fair use*) ali držav, ki imajo uzakonjene široke izjeme za podatkovno analizo kot je npr. Japonska. Zato naj se dovoli deljenje rezultatov podatkovne analitike.

Ad 8) V pogodbah, ki podatkovno rudarjenje prepovedujejo, mora biti to jasno izraženo na natančen in nedvoumen način

Zaradi pomembnosti in pogostosti podatkovnega rudarjenja mora biti v pogodbi jasno izražena njegova prepoved, ko želijo imetniki pravic to doseči. Glede na to, da je to prva izjema v EU, uporabo katere lahko preprečijo imetniki pravic, je močno zaželena jasnost izrazov v pogodbah glede tega, ali se izjema lahko uporabi ali ne.

Zato svetujemo zakonodajalcu, naj izrecno zahteva, da morajo imetniki pravic v pogodbah z jasnimi določbami izraziti prepoved besedilnega in podatkovnega rudarjenja, ko želijo imetniki pravic preprečiti podatkovno analizo.